

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ
М. І. ДОЛІШНЬОГО НАН УКРАЇНИ»**

ЦИБУЛЬСЬКА ЮЛІЯ ОРЕСТІВНА

УДК 339.972:331.5:338.24.01

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННИХ РИНКІВ
ПРАЦІ**

Спеціальність 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Дисертаційна робота виконана в ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України».

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Мікула Надія Анатоліївна,
«Інститут транскордонного співробітництва та європейської інтеграції»,
директор.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Пітюлич Михайло Іванович,
Закарпатський регіональний центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України,
завідувач відділу перспективного розвитку сільських територій;

кандидат економічних наук
Лютак Олена Миколаївна,
Луцький національний технічний університет,
доцент кафедри економічної теорії та міжнародної економіки.

Захист відбудеться 16 жовтня 2015 р. о 15:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.154.01 ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України» за адресою: 79026, м. Львів, вул. Козельницька, 4.

Автореферат розісланий 15 вересня 2015 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук

Жук П. В.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Важливою проблемою розвитку прикордонних територій є реалізація їх трудового потенціалу. Обмеження можливостей працевлаштування мешканців на території України зумовлює потребу пошуку місць прикладання праці в сусідніх країнах та призводить до активізації трудової міграції. Трудові міграційні потоки в межах транскордонного простору, що набувають постійного і систематичного характеру, формують транскордонний ринок праці. Натомість, будь-які бар'єри чи труднощі у працевлаштуванні в транскордонному просторі призводять до зменшення мобільності населення та, як наслідок, сприяють формуванню нелегальних міграційних потоків і перманентно провокують виклики щодо виникнення постійних чи довготривалих міграцій.

Згідно з теорією конкурентних переваг, організований транскордонний ринок праці є стратегічним чинником забезпечення конкурентоспроможності транскордонного регіону. Євроінтеграційний вектор України відкриває нові можливості розвитку транскордонного співробітництва. За таких обставин, розробка організаційно-економічного механізму розвитку транскордонних ринків праці є важливим та актуальним завданням наукових досліджень.

Дослідженню питань транскордонного співробітництва та розвитку транскордонних регіонів присвячені праці зарубіжних (Р. Ратті, Г.-М. Чуді, Д. Віллерс, Р. Федан, Т. Коморніцкі, Т. Лієвські, М. Ілієва, В. Білчак, Ю. Тей та ін.) та вітчизняних вчених (О. Амоша, П. Беленький, В. Будкін, Н. Внукова, З. Герасимчук, В. Євдокименко, О. Лютак, В. Мікловда, А. Мокій, Н. Мікула, І. Школа та ін.). Теоретичні та прикладні аспекти дослідження міграційних процесів та розвитку регіональних ринків праці розглядаються у працях Е. Лібанової, М. Пістуна, М. Пітюлича, О. Позняка, У. Садової, Л. Семів, С. Стеценко та ін. У своїх дослідженнях вони акцентують увагу на внутрішніх ринках праці та міждержавних міграційних процесах, залишаючи поза увагою питання розвитку транскордонних ринків праці та транскордонної трудової парамаятникової міграції.

Наукова і практична актуальність зазначених питань зумовила вибір теми дисертації, мету і завдання дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в рамках бюджетних та конкурсних науково-дослідних робіт ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України»: «Розвиток нових форм транскордонного співробітництва» (номер державної реєстрації 0108U010369), де автором окреслено сутність та види транскордонних партнерств та шляхи їх впровадження в Україні; «Розвиток транскордонних ринків та оцінка їх кон'юнктури» (номер державної реєстрації 0111U000708), у межах якої визначено теоретико-методологічні засади розвитку транскордонних ринків праці; «Механізми взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі» (номер державної реєстрації 0113U000111), в рамках якої обґрунтовано особливості формування та розвитку механізмів взаємодії суб'єктів транскордонних ринків праці; «Транскордонна конвергенція конкурентоспроможності регіонів» (номер

державної реєстрації 0109U007083), де автором визначено теоретичні засади та особливості конвергенції механізмів конкурентоспроможності в транскордонному просторі; «Інфраструктурне забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні» (номер державної реєстрації 0112U004766), у межах якої узагальнено іноземний досвід інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків праці, оцінено стан їх розвитку в Україні та запропоновано методичні рекомендації щодо удосконалення інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків праці та ін. В рамках виконання науково-дослідної теми РВНЗ «Кримський гуманітарний університет» (м. Ялта) «Методологія та практика управління організаційно-економічними системами» (номер державної реєстрації 0112U003074), автором запропоновано шляхи удосконалення взаємодії суб'єктів транскордонного ринку праці в умовах міжнародної економічної інтеграції.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є розробка теоретико-методологічних засад удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці задля підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів. Поставлена мета досягається шляхом послідовного виконання наступних завдань:

- обґрунтування теоретико-методологічних основ розвитку транскордонних ринків праці;
- визначення основних факторів і умов, які впливають на формування, функціонування та розвиток транскордонних ринків праці;
- розкриття методологічних засад розвитку транскордонних ринків праці та методичних підходів до їх дослідження;
- виявлення основних тенденцій розвитку транскордонних ринків праці в Україні;
- аналіз та оцінка проблем функціонування організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні;
- обґрунтування шляхів удосконалення організаційно-економічного механізму та правового забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні.

Об'єктом дослідження є процеси функціонування та розвитку транскордонних ринків праці.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні положення щодо удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці.

Методи дослідження. Теоретичну і методологічну основу дисертаційної роботи становлять праці українських та зарубіжних вчених з питань регіональної економіки та економічної теорії, які присвячені дослідженню транскордонних регіонів, основ транскордонного співробітництва та міграційних процесів – як міжрегіональних, так і міжнародних, а також вивчення особливостей функціонування та розвитку ринків праці. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань дисертаційної роботи використано загальнонаукові та спеціальні методи досліджень: теоретичного

узагальнення і порівняння – для визначення сутності понять «транскордонний ринок праці» та «транскордонний трудовий парамаятниковий мігрант»; економіко-статистичні – для виявлення особливостей розвитку транскордонних ринків праці України; соціологічні – для виявлення особливостей транскордонних трудових парамаятникових мігрантів шляхом інтерв'ю та спостереження; порівняльного та графічного аналізу – для оцінювання зарубіжного досвіду забезпечення розвитку транскордонних ринків праці; системного аналізу – для оцінювання характеру впливу методів, важелів та інструментів на функціонування транскордонних ринків праці та забезпечення їх розвитку; структурно-логічного аналізу – для визначення складових механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці; аналізу і синтезу – для окреслення шляхів удосконалення механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці.

Інформаційною базою дослідження є первинні статистичні матеріали Державного комітету статистики України, Європейського статистичного бюро, дані поточних вітчизняних та зарубіжних державних і регіональних статистичних обстежень, матеріали досліджень наукових установ і організацій та матеріали періодичних видань, законодавчі і нормативні акти Європейської Комісії та органів державної влади України, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у розробці науково-обґрунтованих підходів до удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, зокрема:

вперше:

- визначено сутність процесів транскордонної трудової парамаятникової міграції, яка на відміну від щодобової маятникової міграції «село-місто-село», охоплює регулярні короткочасні поїздки на невелику відстань від місця постійного проживання з метою зайнятості по інший бік кордону. Виокремлення транскордонної парамаятникової міграції, яка є системоформуючим процесом на транскордонному ринку праці, дозволило визначити проблеми його організації та напрями удосконалення механізму забезпечення його функціонування;

удосконалено:

- понятійно-категорійний апарат в частині визначення сутності поняття «транскордонний ринок праці», під яким розуміємо систему соціально-трудових відносин, пов'язаних з працевлаштуванням по інший бік кордону в межах транскордонного простору, де транскордонний ринок праці є не просто сумою регіональних ринків, а системою, що базується на їх взаємозв'язках і взаємодоповненнях, які зумовлюють синергетичний ефект, забезпечуючи конкурентоспроможність транскордонного регіону;

- класифікацію транскордонних трудових парамаятникових мігрантів в транскордонному просторі за тривалістю перебування по іншу сторону кордону: щоденні (маятникові мігранти), щотижневі та довготермінові/сезонні парамаятникові мігранти, що дозволяє визначити та охарактеризувати складові організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці;

- методичний підхід до забезпечення конкурентоспроможності транскордонного регіону, який, на відміну від існуючих, базується на конвергенції механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці і полягає у зближенні, взаємодоповненні та створенні спільних механізмів забезпечення функціонування регіональних ринків праці, що дозволяє підвищити рівень організації процесів трудової мобільності мешканців прикордоння, зокрема парамайтникових мігрантів, та зменшити вплив можливих загроз довготермінової міграції та еміграції тощо;

набули подальшого розвитку:

- концептуальний підхід до розуміння поняття конкурентоспроможності транскордонних регіонів з позиції суб'єктів транскордонної взаємодії, згідно з яким така конкурентоспроможність досягається через забезпечення розвитку: транскордонних ринків праці (задоволення трудових потреб мешканців прикордоння та потреб суб'єктів господарювання у працівниках необхідного професійно-кваліфікаційного рівня, що досягаються через усунення перешкод для парамайтникової трудової міграції); транскордонних ринків товарів і послуг (задоволення потреб мешканців у товарах і послугах певної якості та ціни в межах транскордонного регіону, що досягаються через усунення перешкод для прикордонної торгівлі); транскордонних фінансових ринків (задоволення потреб мешканців, суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва в обігу грошових потоків в межах транскордонного простору, а також у залученні коштів з міжнародних фондів, що досягаються через усунення перешкод для руху коштів). Цей підхід дозволив обґрунтувати вибір стратегічних напрямів підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів;

- пропозиції щодо удосконалення механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, зокрема в частині:

а) правового забезпечення, яке має спрямовуватися на поступове усунення перешкод в русі мігрантів між регіонами сусідніх країн через координацію, узгодження та зближення соціального, трудового і міграційного законодавства;

б) організаційного забезпечення, яке через удосконалення відповідних механізмів функціонування об'єктів організаційної та технічної прикордонної інфраструктури по обидва боки кордону, у тому числі спільних, сприяє розвитку транскордонного ринку праці;

в) маркетингового забезпечення на засадах поєднання маркетингу робочої сили та маркетингу території, що передбачає створення та функціонування системи регулювання зайнятості населення з урахуванням специфіки транскордонного простору та локалізації роботодавця і пошукача по різні боки кордону з метою досягнення відповідності попиту і пропозиції на транскордонному ринку праці;

г) фінансового забезпечення через формування системи фінансування спільних організаційних та маркетингових структур, координацію діяльності відповідних інституцій з різних сторін кордону, пошук шляхів залучення коштів міжнародної технічної допомоги для розвитку транскордонного ринку праці та його окремих елементів.

Практичне значення отриманих результатів. Отримані в процесі виконання дисертаційної роботи результати дозволяють поглибити теорію та практику регіональної економіки, зокрема щодо проблематики функціонування транскордонних регіонів і транскордонних ринків. Розроблені методичні й практичні рекомендації щодо удосконалення механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці можуть бути використані при внесенні змін до чинного законодавства України, зокрема Законів України «Про транскордонне співробітництво», «Про зайнятість населення» та у проекті Закону України «Про зовнішню трудову міграцію», а також у роботі органів місцевого самоврядування, центрів зайнятості та інших суб'єктів транскордонного ринку праці.

Пропозиції дисертанта стосовно створення транскордонної EURES мережі як пріоритетного елементу розвитку транскордонних ринків праці використано у роботі Львівського міського центру зайнятості (довідка № 5704/01 від 15.09.2011 р.); пропозиції щодо шляхів нівелювання перешкод взаємодії на транскордонних ринках праці враховано у роботі Одеської обласної державної адміністрації (лист № 1108/01-10/04/1587 від 07.11.2014 р.); рекомендації щодо розвитку інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків праці впроваджені Національним агентством України з питань державної служби (лист № 377 від 12.11.2012 р.). Матеріали науково-дослідної роботи «Транскордонна конвергенція конкурентоспроможності регіонів» щодо визначення сутності транскордонної конвергенції механізмів використані в роботі Головного управління економіки Івано-Франківської обласної державної адміністрації (довідка №02/12-779 від 18.07.2011р.).

Окремі положення дисертації використовуються у навчальному процесі Львівського національного лісотехнічного університету України для підготовки бакалаврів за спеціальністю «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності» при викладанні дисципліни «Міжнародна статистика» (акт від 05.03.2015 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійно виконаною науковою працею. Всі наукові положення, висновки та рекомендації, що викладені в дисертації та винесені на захист, отримані автором особисто і відображені в опублікованих роботах. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті здобутки, які є результатом особистої роботи автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення, висновки та рекомендації за результатами проведених досліджень апробовані на більш ніж 30 науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах, зокрема, міжнародних: «Регіональний розвиток України: проблеми і перспективи» (м. Київ, 2011 р.), «Транскордонні регіони – нові виклики регіонального розвитку у демократичному світі» (м. Ярослав, м. Жешув, м. Львів, 2012 р.), «Міжнародна стратегія економічного розвитку регіону» (м. Суми, 2013 р.), «Міграційні процеси в Україні: сучасні виклики та регіональна специфіка» (м. Львів, 2013 р.), «Лібералізм чи інтервенціонізм? Формування соціально-економічної системи в Центральній і Східній Європі в 1989-2014 рр.» (м. Білосток, Польща, 2014 р.), «Конгрес Ініціатив Східної Європи» (м. Люблін,

Польща, 2014 р.), «Альтернативні джерела доходу дрібних фермерських господарств в Європейському Союзі» (м. Краків, Польща, 2015 р.), «Виклики регіональної політики у контексті соціально-економічного розвитку транскордонних регіонів» (м. Біла-Підляска, Польща, 2015 р.); всеукраїнських: «Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів і підприємств» (м. Донецьк, 2012 р.), «Економіка України в умовах сучасних геополітичних трансформацій» (м. Львів, 2015 р.); засіданнях круглих столів: «Міжнародне співробітництво на ринку праці» (м. Львів, 2010 р.), «Транскордонна EURES мережа як пріоритетний елемент розвитку транскордонних ринків праці» (м. Львів, 2011 р.), «Міграційні процеси в світлі нових інтеграційних перспектив України (м. Львів, 2013 р.) та ін.

Публікації. За темою дисертаційної роботи опубліковано 34 наукові праці, у яких особисто автору належить 18,11 д.а., із них: 5 колективних монографій, 10 статей у наукових фахових виданнях України, 4 статті у наукових періодичних виданнях інших держав, 2 статті у виданнях України, які включені до міжнародних наукометричних баз, а також 13 праць у інших виданнях.

Обсяг і структура дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних літературних джерел (216 позицій). Робота має обсяг 197 сторінок комп'ютерного тексту. Вона містить 11 таблиць, 30 рисунків та 5 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У першому розділі **«Теоретико-методологічні основи формування організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці»** визначено сутність і особливості транскордонного ринку праці та розкрито його місце в контексті забезпечення конкурентоспроможності транскордонного регіону, узагальнено теоретичні засади розвитку транскордонних ринків праці й методологічні підходи Європейського Союзу щодо їх розвитку, а також систематизовано механізми забезпечення розвитку транскордонних ринків праці.

Досягнення конкурентоспроможності регіонів неможливе без забезпечення зайнятості, належного рівня доходів, системи соціального захисту та охорони здоров'я їх мешканців. З огляду на це, конкурентоспроможність транскордонних регіонів розглядається автором з позиції суб'єктів транскордонного співробітництва та їх взаємодії і досягається, зокрема, шляхом усунення перешкод для парамаятникової трудової міграції через забезпечення розвитку транскордонних ринків праці.

Під транскордонним ринком праці автор розуміє систему відносин, пов'язаних з працевлаштуванням мешканців прикордоння з іншого боку кордону в межах транскордонного простору. У такій системі саме взаємозв'язки та взаємодоповнення між регіональними ринками праці з різних боків кордону зумовлюють синергетичний ефект та забезпечують розвиток і конкурентоспроможність транскордонного регіону в цілому. Покупцем товару на цьому ринку виступає роботодавець з одного боку кордону в особі підприємств різної форми власності, індивідуального наймача, громадської

організації тощо. Продавцем є громадянин працездатного віку з іншого боку кордону.

Основними причинами формування транскордонного ринку праці є виникнення незадоволеного попиту на працю по один бік кордону, надлишок пропозиції з іншого, а також наявність різниці у рівнях оплати та умовах праці. На особливості функціонування транскордонних ринків праці, зокрема інтенсивність міграційних потоків, впливають численні фактори макроекономічного, регіонального, мікро- та індивідуального рівнів. В роботі здійснено їх класифікацію за низкою критеріїв: за масштабом територіального охоплення, за мірою дотримання законності, за інтенсивністю, за формою організації робочого часу тощо.

У контексті дослідження такої характеристики транскордонного ринку праці як рівень мобільності робочої сили, автором розглянуто особливості транскордонної трудової парамаятникової міграції та сутнісні ознаки транскордонних трудових парамаятникових мігрантів. Транскордонна трудова парамаятникова міграція охоплює короткочасні та регулярні поїздки з метою зайнятості по інший бік кордону. Такі мігранти працевлаштовуються в межах транскордонного простору на невеликій відстані від місця постійного проживання. Відповідно їх запропоновано класифікувати за тривалістю перебування по іншу сторону кордону, а також за амплітудою відхилення від основного місця проживання. Центром притягання транскордонних трудових парамаятникових мігрантів може бути як територія, прилегла до прикордонного регіону, де проживає мігрант, так і більш віддалена територія в межах сусідньої країни. Розширення зони притягання мігранта можливе за умови такого рівня розвитку прикордонної інфраструктури, яка дозволить досягати місця праці з мінімальними трансакційними витратами. У іншому випадку транскордонний маятниковий мігрант збільшуватиме тривалість перебування за кордоном, аж до повного переїзду на постійне місце проживання. Слід відзначити, що трудова міграція стимулюється також наявністю угоди про малий прикордонний рух.

З метою виявлення існуючих механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці у Європейському Союзі (ЄС) було узагальнено правову основу та перешкоди на транскордонних ринках праці ЄС, а також досліджено основні напрямки співпраці суб'єктів транскордонних ринків праці. Виявлено, що в основі політики зайнятості та міграційної політики ЄС лежить принцип забезпечення найвищого рівня мобільності його мешканців. Створення єдиного європейського ринку праці відбувається шляхом реалізації спільної політики ЄС, фінансування проектів у сфері міграції та функціонування ринку праці з інструментів та фондів ЄС, а також розширення можливостей для розвитку різних форм транскордонного співробітництва.

В дисертаційній роботі доведено, що транскордонний ринок праці та міграційні процеси на ньому регулюються на 5 рівнях: наддержавному, національному, міждержавному, регіональному та корпоративному (рис. 1.).

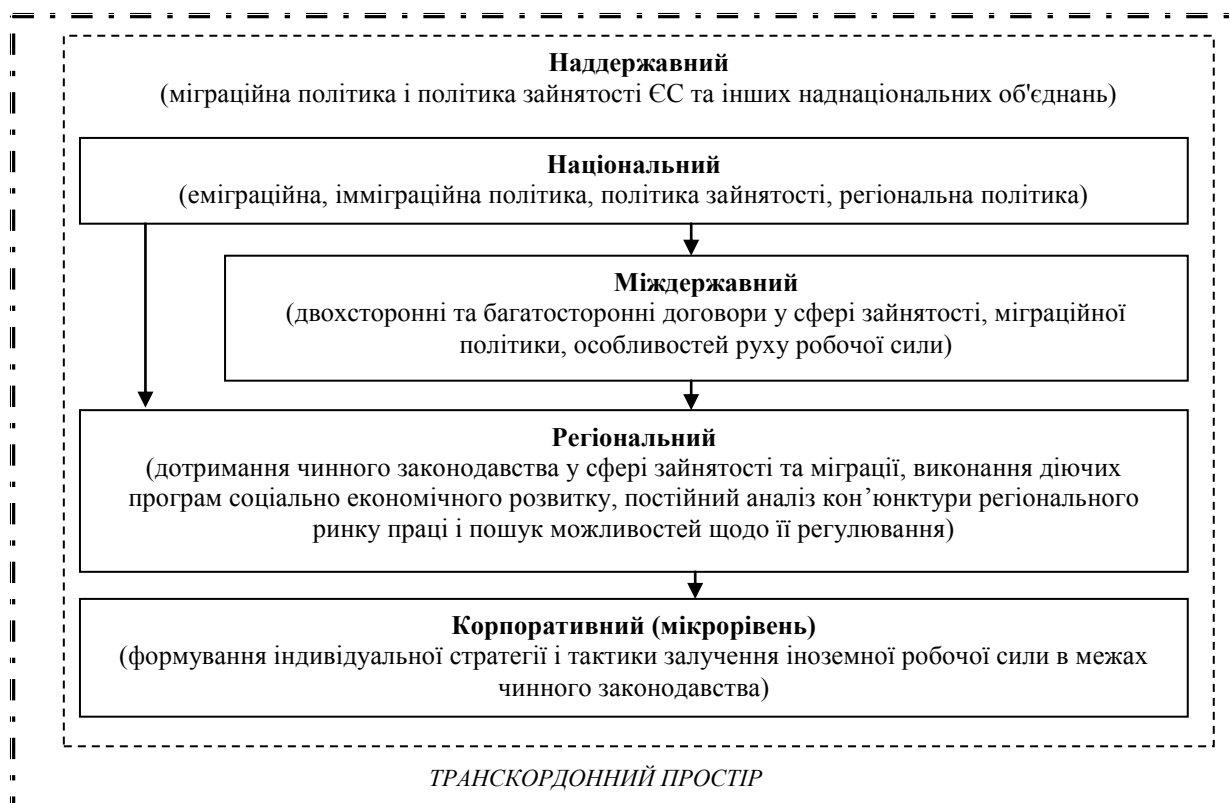

Рис. 1. Рівні регулювання процесів на транскордонних ринках праці*

Джерело: авторська розробка

В основу організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонного ринку праці закладено зв'язки, що встановлюються між суб'єктами транскордонних ринків праці, зокрема між найманими працівниками, роботодавцями, органами влади (на всіх рівнях), профспілками та організаціями роботодавців, організаціями посередниками (рис. 2).

В роботі запропоновано формувати механізми забезпечення розвитку транскордонних ринків праці шляхом конвергенції існуючих механізмів взаємодії суб'єктів регіональних ринків праці прикордонних територій. Виявлено, що причинами, які мотивують конвергенцію механізмів є:

1. Однакові, але незалежні рішення різних країн щодо вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності. Такий методологічний підхід застосовувався у функціональному, технократичному та технологічному детермінізмі, кластеризації, дифузії тощо.

2. Пристосування політики конкурентоспроможності окремих країн та механізмів її втілення до вимог міжнародних організацій з метою подолання асиметрій у політичному і економічному розвитку.

3. Одностороннє нав'язування політики іншою країною чи міжнародною організацією. У цьому контексті варто відрізнити конвергенцію (сприяння гармонізації політики, пошуку оптимуму за збереження регіональних особливостей) та ізоморфізм (примусове заміщення певних особливостей регіонів).

4. Гармонізація національних політик в рамках міжнародного чи наднаціонального права, зокрема «договірний трансфер».

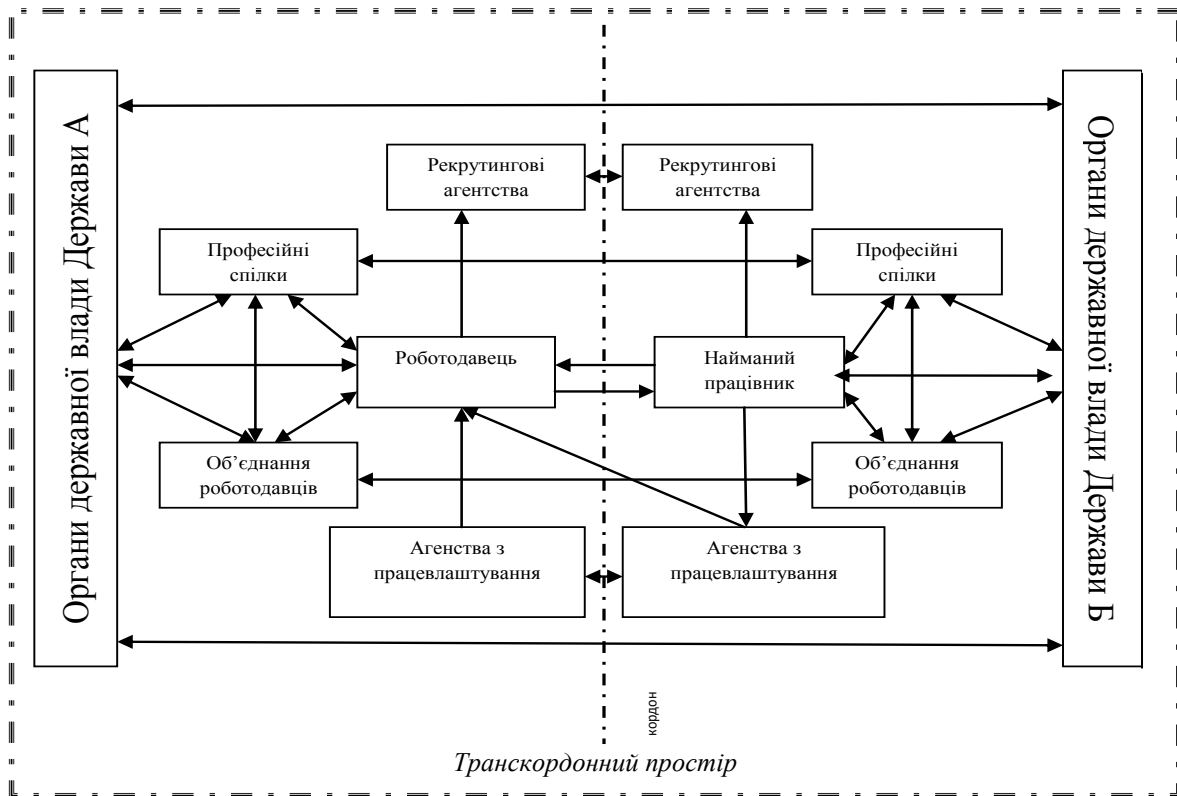

Рис. 2. Взаємодія суб'єктів транскордонного ринку праці*

Джерело: авторська розробка

5. Посилення економічної інтеграції європейських і світових ринків призводить до коригування політики конкурентоспроможності, що, у свою чергу, зумовлюватиме застосування подібних механізмів.

6. Активізація транснаціональних та транскордонних зв'язків на основі безперервної комунікації та обміну інформацією між країнами та окремими регіонами, що призводить до конвергенції.

Враховуючи відсутність методики дослідження механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, у роботі запропоновано здійснювати аналіз механізмів забезпечення їх розвитку в Україні за наступним алгоритмом: аналіз розвитку транскордонних ринків праці через здійснення оцінки еміграційних та імміграційних короткотермінових трудових потоків до/з країн сусідів (соціально-демографічні характеристики короткотермінових трудових мігрантів, амплітуда їх відхилення від основного місця проживання, їх кількість, мотиви працевлаштування за кордоном, проблеми з якими зіштовхуються); аналіз правового забезпечення транскордонних ринків праці України та країн-сусідів; аналіз співпраці на транскордонних ринках праці України та країн-сусідів, який враховуватиме співпрацю на регіональному рівні та між окремими суб'єктами транскордонних ринків праці.

У другому розділі «**Аналіз процесів функціонування та розвитку транскордонних ринків праці**» досліджено та узагальнено особливості розвитку транскордонних ринків праці України і сусідніх країн та проаналізовано організаційно-економічний механізм забезпечення їх розвитку на прикладі українсько-польського транскордонного ринку праці.

Узагальнюючи результати власних експертних інтерв'ю, інтерв'ювання

населення прикордоння та суб'єктів транскордонного ринку праці, дані Всеукраїнського перепису населення 2001 року, обстежень трудової міграції 2008 та 2012 років, які здійснювались Державним комітетом статистики України, Міністерством закордонних справ України та Міністерством соціальної політики України, а також поглибленого аналізу українсько-польського транскордонного ринку праці було виявлено ключові особливості транскордонних ринків праці України, а саме:

- 1) зростання кількості перетинів кордону українцями з різними цілями, що може бути передумовою для працевлаштування з іншого боку кордону;
- 2) переважання еміграційних транскордонних парамаятникових трудових потоків над імміграційними, що не мають транскордонного характеру;
- 3) розподіл трудових еміграційних потоків з України: Росія (43,2%), Польща (14,3%), Угорщина (1,9%), Білорусь (1,8%). 48,5% трудових мігрантів до цих країн належить до короткотермінових (рис. 3);

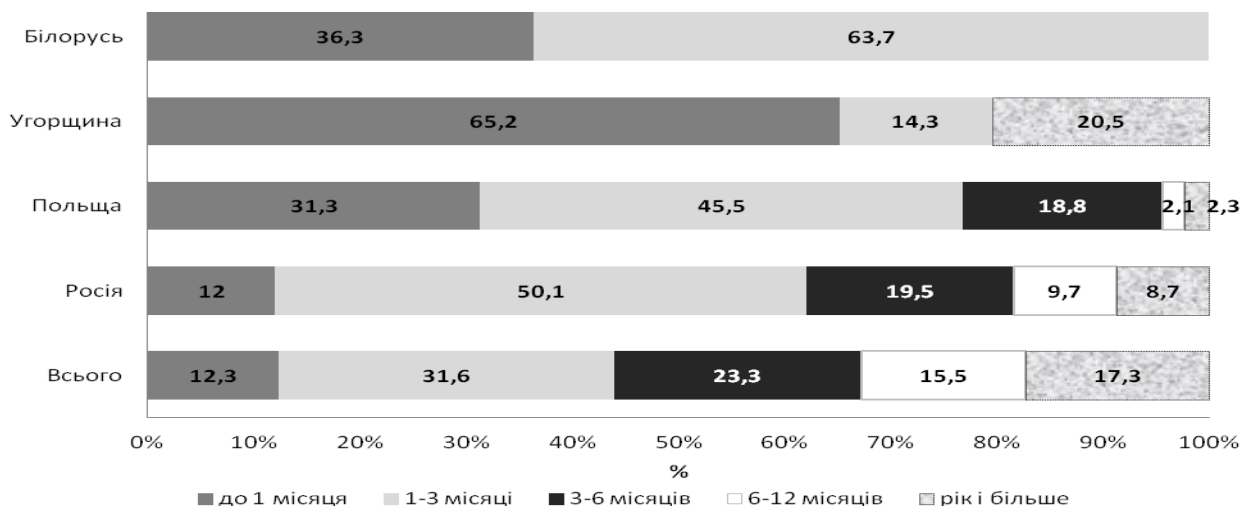

Рис. 3. Розподіл тривалості перебування трудових мігрантів з України у країнах-сусідах, %*

* Джерело: побудовано автором на основі даних Державної міграційної служби України

- 4) зацікавленість роботодавців прикордонних регіонів сусідніх країн у використанні праці саме українських трудових мігрантів (рис. 4);
- 5) основні мотиви працевлаштування у сусідній державі – відсутність роботи за місцем проживання та суттєво більші рівні заробітних плат за кордоном;
- 6) переважання неофіційного працевлаштування на транскордонних ринках праці України з використанням «умовно легальних схем». Так, у Польщі з дозволом працює близько 10-20 тисяч українців, а нелегалів близько 300 тисяч;
- 7) термін перебування транскордонного парамаятникового трудового мігранта у сусідній країні збігається з дозволенним періодом перебування;
- 8) транскордонні трудові парамаятникові мігранти в основному це: чоловіки, мешканці сільських територій, які працевлаштовуються на підприємствах, в установах і організаціях;
- 9) низько- та середньо кваліфіковані транскордонні трудові парамаятникові мігранти в основному працевлаштовуються у прикордонних регіонах сусідньої

країни, перетинають кордон в рамках малого прикордонного руху та використовують «умовно легальні схеми» працевлаштування;

10) висококваліфіковані транскордонні трудові парамаятникові мігранти в основному збільшують амплітуду відхилення від кордону в напрямку великих міст та працевлаштовуються офіційно.

Рис. 4. Частка дозволів на працю, видана громадянам України та гендерний розподіл трудових мігрантів з України за польськими воєводствами у 2013 році*

* Джерело: побудовано автором на основі даних Міністерства праці та соціальної політики Республіки Польщі

Узагальнюючи аналіз правового забезпечення ринків праці в Україні та країнах-сусідах, а також особливості співпраці на транскордонних ринках праці України та сусідніх держав було визначено основні проблеми, з якими зіштовхуються маятникові трудові мігранти з України: недостатність пунктів перетину кордону, їх надмірна завантаженість, соціальна незахищеність за кордоном. Найбільш важливим моментом, який, водночас, впливає з наведених проблем і спричинює їх загострення, є те, що транскордонні трудові мігранти, як і емігранти з України, надають перевагу нелегальному працевлаштуванню, або «умовно легальним» схемам.

Наведені проблеми транскордонних парамаятникових трудових мігрантів прямо пов'язані з: неналежною увагою з боку органів влади до процесів

парамайтникової транскордонної трудової міграції, їх невідображеністю у законодавчих актах; відсутністю об'єктивних статистичних даних щодо реальних обсягів трудової міграції в Україні і транскордонної парамайтникової міграції з країнами сусідами; відсутністю єдиного підходу до методики збору міграційної статистики та інформації щодо парамайтникових трудових мігрантів; неврахуванням наявності та особливостей явища транскордонної парамайтникової трудової міграції у двохсторонніх угодах; відсутністю спільних структур на транскордонних ринках праці, які б сприяли спрощенню процедур працевлаштування, здійснювали статистичний облік таких мігрантів і дослідження процесів на транскордонних ринках праці; низьким рівнем розвитку прикордонної інфраструктури; недовірою до агенцій з працевлаштування.

У третьому розділі **«Шляхи удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці»** обґрунтовано шляхи конвергенції механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, а також напрями удосконалення правового, організаційного, маркетингового та фінансового забезпечення їх розвитку.

Виявлено, що для максимального використання можливостей транскордонної парамайтникової міграції, мінімізації її негативних наслідків необхідно створювати умови для формування взаємодоповнюючого, конкурентоспроможного та вільного транскордонного ринку праці, підвищення свободи руху учасників ринку, надання якісної і надійної інформації, зменшення всіх бар'єрів на ринку праці для працівників прикордонних територій.

Головною метою розвитку транскордонних ринків праці розглядається забезпечення їх конкурентоспроможності через реалізацію трудового потенціалу мешканців прикордоння і задоволення потреб підприємств та організацій у працівниках певного рівня кваліфікації в межах транскордонного простору. Це не лише сприятиме перетворенню еміграційних та довготермінових міграційних потоків у маятникові, але і сприятиме залученню кращих спеціалістів та створенню нових робочих місць у його межах.

Визначено, що розвиток транскордонного ринку праці можливий за умови досягнення максимального рівня взаємодії його суб'єктів, що відобразатиметься у зменшенні трансакційних витрат за принципом: трансакційні витрати на працевлаштування чи залучення працівника з іншого боку кордону є нижчими та/або можливості працевлаштування є більш привабливими, ніж у своєму регіоні чи країні. Це завдання може бути досягнуто за умов удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці з обох боків кордону.

Організаційно-економічний механізм розглядається як сукупність елементів забезпечення розвитку регіональних ринків праці, що утворюють транскордонний регіон, взаємодія яких сприятиме задоволенню трудових інтересів мешканців у транскордонному просторі та потреби підприємств та організацій у працівниках певного рівня кваліфікації шляхом усунення перешкод для парамайтникової трудової міграції. Такими елементами є організаційне, маркетингове та фінансове забезпечення розвитку транскордонних ринків праці. Функціонування цих елементів на внутрішньому регіональному ринку є

недостатньою умовою для забезпечення розвитку у транскордонному просторі. Тому взаємодія повинна відбуватись як між елементами механізму з кожного боку кордону, так і між відповідними елементами механізму з різних сторін кордону шляхом їх конвергенції (рис. 5). У такому випадку необхідною є розробка спільних механізмів забезпечення розвитку та/або конвергенція наявних механізмів з кожного боку кордону.

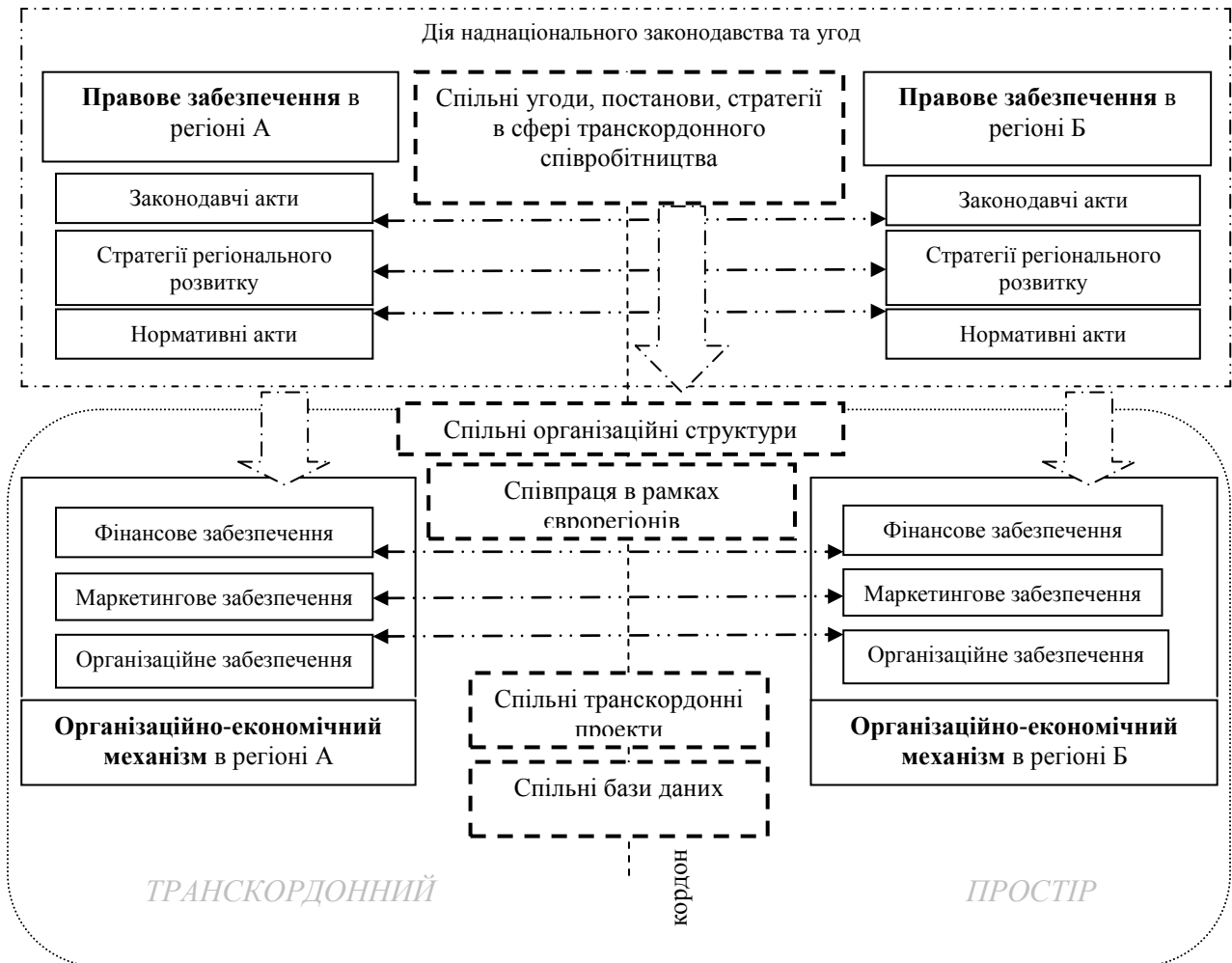

Рис. 5. Механізм забезпечення розвитку транскордонного ринку праці

** Джерело: авторська розробка*

Конвергенція вищезгаданих механізмів може відбуватись у формі: копіювання механізмів, досвіду підвищення конкурентоспроможності у регіонах-сусідах; спільного вирішення проблем; промоції міжнародної політики в напрямку підвищення конкурентоспроможності; наслідування моделей політики.

Виявлено, що формування організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці шляхом конвергенції, неможливе без координації, узгодження і зближення соціального, трудового та міграційного законодавства. У цьому напрямку запропоновано: уніфікувати понятійний апарат у сфері міграції та розвитку ринків праці; чітко окреслити кількість інституцій, відповідальних за імплементацію міграційної політики та політики зайнятості, окреслити коло їх відповідальності та налагодити координацію між ними; прийняти Закон України «Про зовнішню трудову міграцію», внести поправки до діючих законів у цій сфері, врахувавши процеси парамаятникової

трудої міграції, та сформувати кодекс міграційного законодавства; створити прозору і взаємопов'язану систему планування та моніторингу масштабів транскордонної трудової міграції; визначити правовий статус парамаятникових трудових мігрантів; сприяти гармонізації національних законодавств у сфері зайнятості та міграційної політики з країнами-сусідами; активізувати підписання угод щодо соціального та пенсійного забезпечення парамаятникових трудових мігрантів; удосконалити систему державної міграційної статистики; врахувати процеси транскордонної парамаятничкової трудової міграції при розробці внутрішніх стратегій розвитку прикордонних областей, спільних стратегій розвитку транскордонних регіонів, регіональних програм розвитку транскордонного співробітництва та соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів.

В роботі конкретизовано напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в площині трьох його складових: організаційного забезпечення (налагодження координації державних та недержавних установ сприяння зайнятості всіх рівнів та об'єктів прикордонної та транспортної інфраструктури), маркетингового забезпечення (регулювання транскордонного ринку праці з метою досягнення відповідності попиту і пропозиції) та фінансового забезпечення (формування системи фінансування спільних організаційних та маркетингових структур).

Визначено, що суть організаційного забезпечення полягає у створенні умов для узгодженого за метою, місцем та часом сумісного функціонування об'єктів організаційної та технічної прикордонної інфраструктури з різних боків кордону. Елементи організаційної складової - державні та недержавні установи сприяння зайнятості всіх рівнів, забезпечують функціонування регіональних ринків праці, та, за наявності спільних організаційних інституцій, транскордонного ринку праці. Технічні інфраструктурні елементи охоплюють об'єкти прикордонної і транспортної інфраструктури. Пропускна здатність кордону та стан під'їзних шляхів безпосередньо впливають на мобільність населення. Тому, необхідним є: облаштування прикордонної інфраструктури; активізація спільної діяльності посередницьких структур, профспілок та організацій роботодавців з аналогічними організаціями з іншого боку кордону; розширення переліку додаткових послуг, які пропонують агенції з працевлаштування для транскордонних парамаятникових мігрантів; створення спільних елементів транскордонного ринку праці – координаційно-інформаційних центрів на методологічних принципах транскордонних партнерств EURES Європейської служби зайнятості у кожному транскордонному регіоні для забезпечення обміну вакансіями на транскордонному рівні, спостереження і аналізу транскордонних ринків праці, збору транскордонної статистики, створення спільних баз даних та інформаційних центрів тощо.

У напрямку удосконалення маркетингового забезпечення розвитку транскордонного ринку праці, що за своєю суттю поєднує у собі маркетинг робочої сили та маркетинг транскордонного регіону, визначено основні його завдання та етапи. Сформульовано загальні принципи побудови системи маркетингу, які враховують специфіку транскордонного простору та умов розміщення роботодавця і пошукача з різних сторін кордону.

Запропоновано шляхи удосконалення фінансового забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, що охоплює: формування системи фінансування спільних організаційних та маркетингових структур; координацію діяльності відповідних інституцій з різних сторін кордону; пошук шляхів залучення коштів міжнародної технічної допомоги для розвитку транскордонного ринку праці та його окремих елементів; подання проектів на отримання фінансування з Програм Європейського Союзу (Європейського інструменту сусідства та партнерства, Європейського фонду розвитку, Європейського інструменту з демократії та прав людини, Інструменту співробітництва з питань розвитку, Інструменту стабільності); розробку системи моніторингу транскордонних проектів та їх співфінансування, яка б узагальнювала інформацію щодо кількості, спрямованості реалізованих проектів, їх результатів та впливу на конкурентоспроможність регіону, вільних коштів для співфінансування відповідно до стратегій регіонального розвитку тощо.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розв'язано актуальне наукове завдання, що полягає в удосконаленні організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці для підвищення конкурентоспроможності транскордонних регіонів. Результати проведеного дослідження дали можливість зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що конкурентоспроможність транскордонних регіонів з позиції суб'єктів транскордонної взаємодії досягається через забезпечення розвитку транскордонних ринків праці, товарів, послуг та транскордонних фінансових ринків. Розвиток транскордонних ринків праці зумовлюється рівнем організації системи соціально-трудових відносин, пов'язаних з працевлаштуванням мешканців прикордоння по інший бік кордону в межах транскордонного простору, тобто процесів транскордонної трудової парамаятникової міграції.

2. Виявлено, що транскордонний ринок праці формується внаслідок виникнення незадоволеного попиту на працю по один бік кордону та/або надлишок пропозиції з іншого, а також під впливом відмінностей в рівнях оплати та умовах праці. Фактори, що впливають на формування, функціонування та розвиток транскордонних ринків праці розглядаються в роботі на чотирьох рівнях: макро-, мікро-, регіональному та індивідуальному рівнях. Відхилення в інтенсивності та щільності взаємозв'язків на транскордонному ринку праці обумовлюються, насамперед, бар'єрною функцією кордону і різницею в якості життя мешканців прикордоння.

3. Дослідження методологічних підходів до механізмів забезпечення розвитку транскордонних ринків праці у Європейському Союзі дозволило узагальнити, що в основі його політики лежить принцип забезпечення найвищого рівня мобільності його мешканців. Це досягається через реалізацію спільної політики ЄС, вдосконалення транспортної інфраструктури, усунення бар'єрів для мобільності, фінансування проектів у сфері міграції та функціонування ринку праці з фондів ЄС, а також розвиток різних форм транскордонного співробітництва.

4. За результатами аналізу організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні виявлено їх основні проблеми. Зокрема: неналежна увага з боку органів влади до процесів парамаятникової транскордонної трудової міграції; відсутність єдиного підходу до методики збору міграційної статистики та інформації щодо парамаятникових трудових мігрантів; більшість двохсторонніх угод стосується окремих аспектів регулювання ринку праці; відсутність спільних структур на транскордонних ринках праці; низький рівень розвитку прикордонної інфраструктури по кордону з країнами Європейського Союзу; недовіра до Агенцій з працевлаштування тощо.

5. Аналіз та оцінювання основних тенденцій розвитку транскордонних ринків праці в Україні дозволили узагальнити ключові особливості транскордонних ринків праці України, а саме: зростання кількості перетинів кордону українцями з різними цілями, що може бути передумовою для працевлаштування з іншого боку кордону; переважання еміграційних транскордонних парамаятникових трудових потоків над імміграційними, що не мають транскордонного характеру; переважання неофіційного працевлаштування на транскордонних ринках праці України з використанням «умовно легальних схем»; термін перебування транскордонного парамаятникового трудового мігранта у сусідній країні збігається з дозволеним періодом перебування тощо.

6. У роботі обґрунтовано шляхи удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні в площині трьох його складових: організаційного, маркетингового та фінансового забезпечення. З огляду на необхідність підвищення конкурентоспроможності транскордонного регіону, розвиток транскордонного ринку праці зумовлюється розробкою спільних механізмів забезпечення розвитку та/або конвергенцією наявних механізмів з кожного боку кордону.

Удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці неможливе без координації, узгодження і зближення правового забезпечення, яке, насамперед, має бути спрямоване на поступове усунення перешкод у мобільності мешканців прикордоння.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Колективні монографії

1. Фінансова система регіонів: новітні погляди та перспективи / Під заг. ред. А. Кондрашихіна, В. Присяжнюка / С. А. Безрука, Є. М. Борщук, О. П. Жук, Н. А. Мікула, Ю. О. Цибульська та ін. – Київ-Севастополь: Телескоп, 2011. – 444 с. *Особистий внесок: узагальнено основні засади та механізми надання міжнародної технічної допомоги у Європейському Союзі (0,3 д.а.);*

2. Конвергенція регіонів у транскордонному просторі: монографія / Н. А. Мікула, Є. Е. Матвеев, В. В. Толкованов, Цибульська Ю. О. [та ін.]; відп. ред. д.е.н., проф. Н. А. Мікула. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України; Львівський регіональний інститут державного управління при Президенті України, 2012. – 368 с. *Особистий внесок: визначено сутність*

транскордонної конвергенції конкурентоспроможності регіонів (2,13 д.а.);

3. Інфраструктурне забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні / Н. А. Мікула, Ю. О. Цибульська та ін.; відп. редактор д.е.н., проф. Н. А. Мікула. – Львів: Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України, 2013. – 202 с. (11,3 д.а.) *Особистий внесок: визначено сутність транскордонного ринку праці, узагальнено досвід Європейського Союзу у формуванні транскордонних ринків праці та їх інфраструктурного забезпечення (3,25 д.а.);*

4. Карпатський регіон: актуальні проблеми та перспективи розвитку: монографія у 8 томах / НАН України. Інститут регіональних досліджень; наук. ред. В. С. Кравців. – Львів, 2013. – Том 8. Транскордонне співробітництво / відп. ред. Н. А. Мікула. – 2013. – 386 с. *Особистий внесок: виявлено особливості конвергенції Карпатського регіону в транскордонному просторі (0,8 д.а.);*

5. Сучасні тенденції управління розвитком організаційно-економічних систем (новий погляд): колективна монографія / Загальна редакція д.е.н., проф. Р. Р. Тіміргалєєвої. – Сімферополь: ВД «Аріал», 2014. – 662 с. – С. 406-421. *Особистий внесок: запропоновано шляхи удосконалення взаємодії суб'єктів транскордонного ринку праці в умовах міжнародної економічної інтеграції (0,87 д.а.);*

Статті у наукових фахових виданнях України

6. Цибульська Ю. О. Сутність та причини явища конвергенції механізмів конкурентоспроможності регіону / Цибульська Ю. О. Гнатюк Я. І. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Регіональний розвиток та транскордонне співробітництво: [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол.: Є. І. Бойко (відп. ред.). – Львів, 2010. – Вип. 6 (86). – С. 143-150. *Особистий внесок: визначено сутність явища конвергенції механізмів конкурентоспроможності регіону (0,5 д.а.);*

7. Цибульська Ю. О. Еволюція поняття конвергенції у економічній науковій думці / Мікула Н. А., Цибульська Ю. О. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Економічний простір України: регіоналізація та інтеграція в умовах суспільних трансформацій: [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол.: Є. І. Бойко (відп.ред.). – Львів, 2011. – Вип. 1 (87). – С. 394-400. *Особистий внесок: узагальнено підходи до визначення поняття конвергенції у економічній науковій думці (0,3 д.а.);*

8. Цибульська Ю. О. Зовнішня фінансова допомога як інструмент розвитку транскордонних територій / Мікула Н. А., Жук О. П., Цибульська Ю. О. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Управління фінансовими ресурсами регіону: [зб.наук.пр.] / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол.: В. С. Кравців (відп.ред.). – Львів, 2011. – Вип. 3 (89). – С. 27-33. *Особистий внесок: визначено сутність та основні механізми зовнішньої фінансової допомоги (0,15 д.а.);*

9. Цибульська Ю. О. Роль моніторингу транскордонних проектів у забезпеченні конкурентоспроможності регіонів / Цибульська Ю. О. // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи: у 2-х ч. Ч. 2. – К.: КНЕУ, 2011. –

С. 501-509 (0,5 д.а.);

10. Цибульська Ю. О. Механізми забезпечення взаємодії суб'єктів транскордонного ринку праці / Цибульська Ю. О. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Механізми взаємодії суб'єктів економічних відносин у транскордонному просторі. [зб.наук.пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2013. – Вип. 4 (102). – С. 291-303 (0,79 д.а.);

11. Цибульська Ю. О. Теоретичні засади розвитку транскордонних ринків праці / Цибульська Ю. О. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Територіальні міграційні системи: теорія і практика. [зб.наук.пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2013. – Вип. 3 (101). – С. 386-395 (0,5 д.а.);

12. Цибульська Ю. О. Європейський досвід забезпечення конкурентоспроможності транскордонних ринків праці / Цибульська Ю. О. // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Суспільно-економічні аспекти транскордонної співпраці України і Польщі: [зб. наук.пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В. С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2014. – Вип. 2 (106). – С. 133-144 (0,5 д.а.);

**Статті у виданнях України,
які включені до міжнародних наукометричних баз**

13. Цибульська Ю. О. Імплементация в Україні європейського досвіду створення транскордонних партнерств / Цибульська Ю. О., Цісінська О. Б., Гусева М. О. // Регіональна економіка. – Львів, 2011. – №3. – С. 159-166. *Особистий внесок: визначено сутність транскордонного партнерства та досвід Європейського Союзу у побудові мережі транскордонних партнерств EURES* (0,3 д.а.);

14. Цибульська Ю. О. Механізми забезпечення конкурентоспроможності в транскордонному просторі / Н. А. Мікула, Ю. О. Цибульська, О. Б. Цісінська // Регіональна економіка. – Львів, 2014. – № 3 (73). – С. 239-249. *Особистий внесок: окреслено теоретичні засади розробки механізмів забезпечення конкурентоспроможності в транскордонному просторі* (0,3 д.а.);

Статті у виданнях інших держав

15. Tsybulska Y. Methodological Approaches to the Marketing Instruments Formation for Cross-border Labor Market Competitiveness Ensuring / Tsybulska Y. // Journal L'Association 1901 "SEPIKE". – 2013. – P. 113-117 (0,47 д.а.);

16. Tsybulska Y. Implementation of the EU experience for Ukrainian-polish cross-border labor market formation / Tsybulska Y. [Edited by Vasyl Kravtsiv, Wacław Wierzbieniec] // Poland-Ukraine: border regions development and cross-border cooperation. – Jarosław, 2013. – P. 153–165 (1,05 д.а.);

17. Tsybulska Y. Institutional Maintenance of Cross-border Projects Monitoring / Tsybulska Y., Tsisinska O. // Nierownosci społeczne a wzrost gospodarczy. Kryzys finansów publicznych – przyczyny, implikacje, perspektywy spójności społeczno-ekonomicznej. – Rzeszów, 2013. – P. 275–288. *Особистий внесок: визначено сутність, роль та особливості здійснення моніторингу фінансування транскордонних проектів* (0,35 д.а.);

18. Tsybulska Y. Cross-border market development / Tymchko I., Demedyuk O., Fedoryshyn O., Tsybulska Y. // Determinants and sources of development of enterprises in the region. – Rzeszow, 2013. – P. 98–109. *Особистий внесок: узагальнено особливості формування транскордонного ринку праці* (0,15 д.а.);

Тези доповідей і матеріали науково-практичних конференцій

19. Цыбульская Ю. О. Сущность трансграничного рынка труда / Цыбульская Ю. О. // Управление инновационным развитием региона: материалы Междунар. науч.-практ. конф. / [редкол.: М.Ю. Монахов и др.]. – Владимир: ВООО ВОИ, 2013. – С. 243–249 (0,41 д.а.);

20. Цыбульская Ю. О. Маркетинг на трансграничных рынках труда / Цыбульская Ю. О. // Социокультурные проблемы развития регионов: материалы международной научно-практической конференции (20 апреля 2013 г., Краснодар). – Краснодар: ИЭиУ МиСС, 2013. – С. 242–251 (0,5 д.а.);

21. Цибульська Ю. О. Особливості розвитку транскордонних ринків праці в Україні / Цибульська Ю. О. // Стратегічний розвиток національної економіки, регіонів і підприємств: Т.3. Інноваційно-інвестиційний і інформаційний вектори інтеграції України у світове господарство; матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15–17 листопада, 2012 року, м. Донецьк. – Донецьк: ДонДУУ, 2012. – С. 161–165 (0,3 д.а.);

22. Цибульська Ю. О. Сутність явища транскордонної парамаятникової міграції // Проблеми та перспективи розвитку економіки і підприємництва та комп'ютерних технологій в Україні: збірник тез доповідей X науково-практичної конференції, 31 березня – 5 квітня 2014 р. / Навчально-науковий Інститут підприємництва та перспективних технологій Національного університету «Львівська політехніка». – 2014. – С. 59–61 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Цибульська Ю.О. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку транскордонних ринків праці. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.05 – розвиток продуктивних сил та регіональна економіка. – ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». – Львів, 2015.

В дисертаційній роботі розроблено теоретико-методологічні засади удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці. Обґрунтовано сутність понять «транскордонний ринок праці», «транскордонний трудовий парамаятниковий мігрант», «конвергенція механізмів забезпечення розвитку». Визначено основні фактори і умови, які впливають на функціонування та розвиток транскордонного ринку праці. Визначено основних суб'єктів транскордонного ринку праці та напрями їх взаємодії у транскордонному просторі.

Проаналізовано досвід Європейського Союзу у формуванні транскордонних ринків праці та узагальнено існуючі методологічні підходи до формування організаційно-економічного механізму забезпечення їх розвитку. Визначено основні тенденції і проблеми розвитку транскордонних ринків праці в Україні.

Обґрунтовано напрямки удосконалення організаційно-економічного механізму забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні в площині його складових. Виявлено, що забезпечення їх розвитку відбуватиметься шляхом запозичення чи поширення дії існуючих механізмів розвитку з/на сусідні території або/та формування нових спільних механізмів.

Ключові слова: транскордонний регіон, транскордонний ринок праці, маятникова міграція, транскордонна парамаятникова трудова міграція, організаційно-економічний механізм.

АННОТАЦИЯ

Цибульская Ю.О. Организационно-экономический механизм обеспечения развития трансграничных рынков труда. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.05 - развитие производительных сил и региональная экономика. – ГУ «Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины». – Львов, 2015.

В диссертационной работе разработаны теоретико-методологические основы совершенствования организационно-экономического механизма обеспечения развития трансграничных рынков труда. Обосновано сущность понятий «трансграничный рынок труда», «трансграничный трудовой парамаятниковый мигрант», «конвергенция механизмов обеспечения развития». Определены основные субъекты трансграничного рынка труда, а так же основные факторы и условия, влияющие на его формирование и функционирование.

Проанализирован опыт Европейского Союза в формировании трансграничного рынка труда и обобщены существующие методологические подходы к формированию организационно-экономического механизма обеспечения их развития. Определены основные тенденции и проблемы развития трансграничных рынков труда в Украине.

Обоснованы направления совершенствования организационно-экономического механизма обеспечения развития трансграничных рынков труда в Украине в целом, и его составляющих в частности. Выведено, что обеспечение их развития происходит путем заимствования или распространения действия существующих механизмов развития с/на соседние территории и/или формирования новых совместных механизмов.

Ключевые слова: трансграничный регион, трансграничный рынок труда, маятниковая миграция, трансграничная парамаятниковая трудовая миграция, организационно-экономический механизм.

ANNOTATION

Tsybulska Y. O. Organizational and economic mechanism to ensure the development of cross-border labor markets. – Manuscript.

The thesis for obtaining of academic degree of candidate of economic sciences in specialty 08.00.05 – development of productive forces and regional economy. – SI "Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of NAS of Ukraine". – Lviv, 2015.

The thesis is devoted to the development of theoretical and methodological

principles for the improvement of organizational and economic mechanism for cross-border labor market development. The essence of the concepts «cross-border labor market», «cross-border labor commuting», as well as the «convergence of the mechanisms for development ensuring» are substantiated. Development of cross-border labor markets is predetermined by the level of organization of social and labor relations system. Such relations related with employment of border residents on another side of the border within the cross-border space, i.e. the process of cross-border labor commuting. The basic actors on cross-border labor market and directions of their interactions within the cross-border space are identified.

The factors and conditions that affect the formation, functioning and development of cross-border labor market are outlined at four levels: macro-, micro-, regional and individual. Variations in the intensity and density of the interconnections on the cross-border labor market are conditioned mainly by the barrier function of the border and the differences in quality of life of residents of border areas.

The experience of European Union in the formation of complementary, competitive and free cross-border labor market as well as the mechanisms of its development are analyzed. The existing methodological approaches to the formation of organizational and economic mechanism for cross-border labor markets development ensuring are summarized and analyzed.

The following features of cross-border labor markets in Ukraine are generalized: increase in the number of border crossings by Ukrainian border residents for different purposes, which may be a prerequisite for employment on the other side of the border; prevalence of cross-border labor emigration flows on immigration flows, which doesn't have any cross-border character; prevalence of informal employment in the cross-border labor markets; duration of stay of the cross-border labor commuter in a neighboring country coincides with the period of permitted stay, etc. Therefore, the main problems of cross-border labor market development in Ukraine are identified as follows: insufficient attention by the authorities to the process of cross-border labor commuting; the lack of a common approach to the methodology for collecting of migration statistics and information about cross-border labor commuters; lack of joint structures for cross-border labor markets development; low level of development of border infrastructure along the border with the European Union; distrust of employment agencies, etc.

The directions of improvement of organizational and economic mechanism of cross-border labor markets development ensuring in Ukraine are grounded in complex and for each its component (organizational, marketing and financial support) separately. The ensuring of the development and competitiveness of cross-border labor markets in cross-border space is held through the borrowing or extension of the existing mechanisms to/from the neighboring areas and/or the formation of new common mechanisms.

The special attention is paid to the development of recommendations for the directions of legislative environment coordination, harmonization and approximation in order to eliminate the obstacles for border residents' mobility.

Key words: cross-border region, cross-border labor market, commuting, cross-border labor commuting, organizational and economic mechanism.

Підписано до друку 11.09.2015
Формат 60х90/16. Папір офсетний.
Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 примірників

Роздруковано в ТзОВ «Авіум»
м. Львів, вул. Запорізька, 13/1